

Slavica Banić*

Pregled i smjer razvitka ustavnosudskih standarda za zaštitu ljudskih prava u Republici Hrvatskoj

Sadržaj

1. Uvod
2. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda u razdoblju 1991-2000.
3. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda u razdoblju od 2000. do danas
  - 3.1. Općenito
  - 3.2. Ustavnosudski standardi zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda
4. Odnos između Ustavnog suda i ESLJP-a
5. Smjer razvitka odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a
6. Zaključak

1. Uvod

Poštivanje prava čovjeka predstavlja jednu od temeljnih vrednota hrvatskog ustavnog poretka i ujedno je temelj za tumačenje Ustava Republike Hrvatske (Ustav RH)¹. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda uređena je u Glavi III Ustava RH i sistematizirana je u skupine osobnih i političkih sloboda i prava te gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava.

Ključnu ulogu u osiguravanju zaštite ljudskih prava ima Ustavni sud Republike Hrvatske (u nastavku: Ustavni sud), kako u okviru postupka pokrenutog ustavnom tužbom, tako i u postupku apstraktne kontrole ustavnosti zakona odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa. Analiza razvitka standarda zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda velikim dijelom se naslanja na razvitak hrvatskog ustavnog sudovanja koji je dobar putokaz za sagledavanje procesa konstitucionalizacije ljudskih prava i temeljnih sloboda u Republici Hrvatskoj.

* Autorica je dipl. pravica i sutkinja Ustavnog suda Republike Hrvatske.

¹ Čl. 3 Ustava Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 113/00, 28/01 i 76/10): „Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.“

Razvitak hrvatskog ustavnog sudovanja hrvatska pravna teorija dijeli na dva razdoblja. Prvo, od ustanovljenja Ustavnog suda, 1991. pa do 2000, te drugo od 2000. do danas. Prvo razdoblje Omejec je nazvala „razdobljem nužde u očuvanju same jezgre Ustava“ dok drugo razdoblje označava kao „razdoblje prihvaćanja i izgradnje europskih standarda“².

Upravo je drugo razdoblje predmet pobliže analize ovog rada. Razdoblje prihvaćanja i izgradnje europskih standarda može se okarakterizirati kao proces sazrijevanja predodžbe Ustavnog suda o sadržaju i granicama ustavne zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. Taj proces je usko vezan za ratifikaciju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku: Konvencija)³ te jurisprudenciju Europskog suda za zaštitu ljudskih prava (u nastavku: ESLJP) koja je u svim svojim aspektima postala neposredan izvor za izgradnju domaćih standarda.

Suočen s porastom broja povreda konvencijskih prava u slučajevima koji su pokrenuti protiv Republike Hrvatske, te svjestan potrebe promjene pristupa tumačenju ustavnih načela i prava, Ustavni sud je u drugom razdoblju svog razvitka posegnuo za konvencijskim standardima razvijenim u okviru jurisprudencije ESLJP-a. Prilagođavajući ih u odnosu na domaće okolnosti dao im je značenje ustavnih standarda i uzeo ih je kao polazište za tumačenje pojedinih ljudskih prava u domaćim okvirima.

Ustavni sud je i sam postavio ustavne okvire pojedinih načela i prava. S obzirom da su i danas prisutni u ustavnosudskoj praksi, dat će se njihov prikaz, te analiza njihovog sadržaja. Analiza bi trebala pokazati da je izgradnja domaćih standarda podložna lutanjima i pogreškama kao neminovnim dijelovima tog procesa. S tim u vezi, nesporno je da je jurisprudencija ESLJP-a bila dobrodošla za promjenu ustavnosudskog pristupa u tumačenju ljudskih prava i temeljnih sloboda, a istovremeno je trebala poslužiti kao poticaj za izgradnju vlastitog pristupa.

Trenutno stanje ustavnosudske prakse, međutim, ukazuje na potrebu sagledavanja odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a u izgradnji domaćih standarda. Prihvaćanje europskih standarda od strane Ustavnog suda nailazi na dvostruku prepreku. Jedna se odnosi na slučajeve u kojima Ustavni sud prihvaća i primjenjuje konvencijske standarde, dok se druga odnosi na postupovna ograničenja propisana Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu RH⁴ koja, zajedno s njegovom ustaljenom praksom, priječe njihovu primjenu.

Iako se u ovom trenutku nikako ne može govoriti o neslaganjima između Ustavnog suda i ESLJP-a, kritički osvrti na odnos Europskog suda prema nacionalnim sudovima koji se u posljednje vrijeme javljaju u europskoj pravnoj teoriji, reflektiraju se dijelom i na odnos Ustavnog suda i ESLJP-a. Prepreke na koje nailazi Ustavni sud u izgradnji svojih standarda ukazuju na potrebu iznalaženja metoda suradnje s ESLJP-om kojima bi se u odnosu na Ustavni sud potisnulo sve češće poimanje ESLJP-a kao suda četvrte instance.

Ovaj će rad, stoga, biti podijeljen na nekoliko dijelova. U prvom dijelu donijet će, upoznavanja radi, kratki prikaz zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda u razdoblju od 1991-2000. U drugom, za ovaj rad relevantnom dijelu, razmotrit će se zaokret u ustavnosudskoj praksi u odnosu na uspostavljanje standarda, s tim da će se dati pregled ustavnosudskih standarda koji su

² J. Omejec, *Odgovornost ustavnog sudstva za ustavne norme*, Zagreb 2012.

³ Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1, 4, 6, 7 i 11 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN - Međunarodni ugovori, 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99 - ispravak.

⁴ Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, NN 99/99, 29/02 i 49/02 - proć. tekst.

najvećim dijelom bili temelj za razmatranje povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda. U trećem dijelu će se pristupiti analizi odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a s obzirom na prihvaćanje i izgradnju europskih ustavnih standarda. Na kraju, u cilju otklanjanja viđenja ESLJP-a kao suda četvrte instance, ukazat će se na potrebu razvijanja odnosa putem dijaloga između dvaju sudova kako prije, tako i tijekom postupka pred ESLJP-om.

2. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda u razdoblju 1991-2000.

Određivanjem poštivanja prava čovjeka jednom od najviših vrednota hrvatskog ustavnog poretka i temeljem za tumačenje Ustava, hrvatski ustavotvorac je jasno naznačio svoju opredijeljenost u odnosu na zaštitu ljudskih prava i sloboda, odnosno put kojim se treba razvijati novoustrojeni politički poredak ustanovljen Ustavom iz 1990.

Promjena političkog uređenja i preobrazba u državu utemeljenu na načelima diobe vlasti i vladavini prava, postavila je pred Hrvatsku zadatak izgradnje novog pravnog poretka kao izraza novog sustava vrijednosti privrženog zapadnim demokracijama. Proklamiranom i željenom novom sustavu vrijednosti suprotstavljale su se, međutim, kako ratne okolnosti tako i još prisutno socijalističko naslijeđe koji su usporavali razvitak demokratskih institucija. Te i takve okolnosti odrazile su se i na području zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Prvo razdoblje u razvitku ustavnog sudovanja obilježeno je pravnim formalizmom. Bačić je navodio „kako puko pozivanje na zakonsku odredbu, odsutnost ambicije da se šire obrazloži načelo kontestacije i njegovo značenje u okvirima pluralističkog društva, onome što to načelo u vezi s načelom jednakosti znači općenito za višestranačje, onome što ta načela podupire, ograničava itd, nije ništa drugo doli "samoograničenje" suda na formalistički stil interpretacije ustavnih odredaba.“⁵

Na ovo nadovezano, postupak ispitivanja povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda povodom ustavne tužbe najvećim dijelom se svodio na pitanje povrede načela jednakosti svih pred zakonom⁶ odgovor kojeg je bilo: ako je nešto zakonito, onda je i ustavno.⁷ Takav pristup Ustavnog suda stvorio je percepciju u javnosti da je on sam redovni sud, a Ustav „samo političko-deklaratorni, a ne i normativni akt.“⁸

3. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda u razdoblju od 2000. do danas

3.1. Općenito

Za drugo razdoblje razvitka ustavnog sudovanja, a s tim u vezi i za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u tom razdoblju, s pravom se može reći da je zaslužna ratifikacija Konvencije. Postavši dio unutarnjeg pravnog poretka, Konvencija je na temelju ustavnosudske prakse vrlo brzo u hrvatskom pravnom poretku stekla tzv. kvazi-ustavni položaj. Najprije, Ustavni sud se u slučaju apstraktne kontrole ustavnosti odredaba Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih

⁵ A. Bačić, *Zahtjevi konstitucionalizma, pitanje interpretacije i Ustavni sud Republike Hrvatske*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 49/50-1998, s. 80.

⁶ Čl. 14 st. 2 Ustava RH: „Svi su jednaki pred zakonom“.

⁷ Omejec (bilj. 2).

⁸ Omejec (bilj. 2).

proizvoda⁹ neposredno pozvao na konvencijsko načelo razmjernosti, na temelju kojeg je, nakon provedenog testa, ukinuo osporene odredbe, a zatim i u slučaju apstraktne kontrole ustavnosti Zakona o izvlaštenju, u kojem je Ustavni sud osporene odredbe ispitivao u odnosu na članak 6 EKLJP¹⁰.

Ratifikacija Konvencije podrazumijevala je i priznanje jurisdikcije ESLJP-a u svim stvarima koje se odnose na tumačenje i primjenu Konvencije, odnosno priznanje i prihvaćanje njegove jurisprudencije. Prvi slučajevi ESLJP-ove jurisdikcije u odnosu na RH vezani su za slučajeve povrede prava na suđenje u razumnom roku.

U slučaju *Rajak protiv Hrvatske*¹¹, ESLJP je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku naznačivši da se tadašnji članak 59 stavak 4 Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH¹² nije mogao smatrati djelotvornim pravnom sredstvom u odnosu na konkretan slučaj. Ubrzo nakon toga, u slučaju *Horvat protiv Hrvatske*¹³, ESLJP je, pored utvrđivanja povreda u konkretnom slučaju, zauzeo stajalište da u Republici Hrvatskoj ne postoji djelotvorno pravno sredstvo kojim bi građani mogli ostvariti pravo na suđenje u razumnom roku.

Presude i utvrđenja ESLJP-a imale su za posljedicu izmjene Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH kojima je dosljednije uređen institut podnošenja ustavne tužbe u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku. S tim u vezi, ESLJP je u slučaju *Slaviček protiv Hrvatske*¹⁴ utvrdio kako je ustavna tužba djelotvorno pravno sredstvo za suđenje u razumnom roku i kako prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu ona mora biti prethodno iskorištena.

Spoznaja o potrebi izgradnje djelotvornog pravnog sredstva za suđenje u razumnom roku, konzistentnost i predvidljivost praxe ESLJP-a pri utvrđivanju povreda, te izvjesnost nastavka utvrđivanja povreda u slučaju ustavnosudske pasivnosti, navele su Ustavni sud da krene putem prihvaćanja ESLJP-ovih standarda i postupnog razvijanja vlastitih metoda i mjerila za ispitivanje tih povreda. Dosljedno prihvaćanje pristupa ESLJP-a po ovom pitanju, odrazilo se i na pojavnj razini odluka Ustavnog suda, jer velikim dijelom prate oblik presuda ESLJP-a.

Slobodno se može zaključiti da su upravo slučajevi u kojima je ESLJP utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku „uzdrnali“ Ustavni sud u pogledu njegovog pristupa ustavnim tužbama. Izgradnja standarda za suđenje u razumnom roku predstavljala je početak razumijevanja ostalih aspekata prava na pravično suđenje, te uvod u postupnu razradu sadržaja ostalih ustavnih prava.

3.2. Ustavnosudski standardi zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda

U uvodu je rečeno kako je Ustavni sud u svojoj praksi postavio standarde za neka načela i prava kao okvir za ispitivanje povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda. Također je rečeno kako je

⁹ Odluka Ustavnog suda RH: U-I-1156/1999 od 26. 01. 2000, NN 14/00.

¹⁰ Odluka Ustavnog suda RH: U-I-745/1999 od 08. 11. 2000, NN 112/00.

¹¹ *Rajak protiv Republike Hrvatske*, zahtjev br. 49706/99, presuda ESLJP-a od 12. 12. 2001.

¹² Čl. 59 st. 4 osnovnog teksta Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (NN 99/99): „Ustavni sud iznimno može pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije negoli je iscrpljen pravni put ako utvrdi da je potpuno razvidno da se pobijanim aktom, odnosno nedonošenjem akta u razumnom roku grubo vrijeđaju ustavna prava ili slobode i da bi nepokretanjem postupka za podnositelja tužbe mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice.“

¹³ *Horvat protiv Republike Hrvatske*, zahtjev br. 51585/99, presuda ESLJP-a od 26. 10. 2001.

¹⁴ *Slaviček protiv Republike Hrvatske*, zahtjev br. 20862/02, presuda ESLJP-a od 04. 07. 2002.

Ustavni sud u prvom razdoblju ustavnog sudovanja u velikom broju slučajeva, povrede ljudskih prava i temeljnih sloboda ispitivao kroz aspekt povrede načela jednakosti svih pred zakonom. Ustavni sud se nije, međutim, tek tako odrekao dugogodišnje prakse prosuđivanja povreda ljudskih prava u odnosu na načelo jednakosti svih pred zakonom. I u drugom razdoblju ustavnog sudovanja, načelo jednakosti svih pred zakonom je dugo bilo središnje načelo za ispitivanje povreda u postupcima pokrenutim povodom ustavnih tužbi. S obzirom na svoj odnos prema načelu jednakosti svih pred zakonom, prirodno je bilo da Ustavni sud za njega postavi ustavni okvir kao polazište za ispitivanje njegove moguće povrede.

U nastavku će biti prikazan razvitak tog standarda, a uz njega i ustavnosudski standard u pogledu jamstva prava vlasništva. Riječ je o jamstvima koja najjasnije odražavaju stanje ustavnosudske prakse prije, a i za vrijeme prihvaćanja europskih standarda u zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U prvom razdoblju ustavnog sudovanja, Ustavni sud bi u okviru postupka pokrenutog ustavnim tužbom jednostavno proveo analizu konkretnog postupka i utvrdio iz kojeg razloga ono nije povrijeđeno. Primjerice, u Odluci broj: U-III-160/1992¹⁵ Ustavni sud je utvrdio:

Na temelju činjeničnog stanja utvrđenog presudama redovnih sudova, posebice presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske i utvrđene primjene materijalnog prava, tj. konkretnih zakonskih normi, Ustavni sud Republike Hrvatske ocijenio je da osporenim presudama nije tužitelju povrijeđeno Ustavom utvrđeno pravo jednakosti građana pred zakonom. Sporni odnos je, naime, presuđen na temelju odredbi ugovora o odricanju kamata što su ga stranke potpisale. Te ugovorne odredbe, bile su, pak dopuštene jer nisu bile suprotne kogentnim zakonskim normama. To su razlozi zbog kojih je sud odlučio kao u izreci.

U međuvremenu, sve složeniji slučajevi kao i kontinuirani porast podnesenih ustavnih tužbi nametali su potrebu utvrđivanja okvira koji bi bio polazna točka u ispitivanju moguće povrede tog načela. Prvi konkretniji ustavni okvir dan je u Odluci broj: U-III-661/1999¹⁶ i glasio je:

Opće načelo jednakosti, zajamčeno člankom 14. Ustava, jamči svakome sva prava i slobode bez ikakve diskriminacije na bilo kojoj osnovi, dakle, pruža jamstvo svima da su pred zakonom jednaki i da su svi ovlašteni, bez diskriminacije, na jednaku pravnu zaštitu. Ustavno jamstvo jednakosti iz članka 14. bilo bi povrijeđeno kad bi se utvrdilo da stranke u postupku, koji je prethodio osporavanom pojedinačnom aktu, nisu imale ravnopravan položaj, odnosno kad bi se utvrdilo da osporavani pojedinačni akt nije pravno vezan u materijalnom pravnom smislu, što bi ga učinilo samovoljnim ili arbitrarnim.

Međutim iz Odluke broj: U-III-873/1998¹⁷, razvidna je sljedeća standardizacija načela jednakosti svih pred zakonom:

Načelo jednakosti pred zakonom iz članka 14 stavka 2 Ustava u postupovnom smislu, na čiju povredu podnositelj ukazuje, povrijeđeno je, ako stranci nije bila dana mogućnost da sudjeluje u postupku (da bude saslušana, da iznosi činjenice i predlaže

¹⁵ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-160/1992 od 17. 02. 1993.

¹⁶ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-661/1999 od 13. 03. 2000, NN 38/00.

¹⁷ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-873/1998 od 21. 05. 2003.

dokaze, da se nadležno tijelo izjasni o njezinim navodima, da pojedinačni akt bude obrazložen i sl). Povreda ustavnog jamstva jednakosti u materijalnom smislu očituje se, pored ostalog, u pogrešnom tumačenju, odnosno primjeni mjerodavnog propisa, koji pojedinačni akt čine pravno neprihvatljivim.

Nakon ovog ustavnog okvira, u praksi Ustavnog suda ustalio se standard za načelo jednakosti svih pred zakonom koji je razvidan iz Odluke Ustavnog suda broj: U-III-2/2006¹⁸:

Člankom 14 stavkom 2 Ustava zajamčeno je ustavno pravo jednakosti pred zakonom. Sadržaj ovog prava ograničen je na ustavnoprihvatljivo tumačenje i primjenu mjerodavnog materijalnog prava. Nakon analize osporenih odluka i odgovarajućih odredbi mjerodavnog materijalnog propisa, Ustavni sud je utvrdio da se osporene odluke zasnivaju na pravilnoj primjeni mjerodavnog materijalnog prava i na ustavnoprihvatljivom tumačenju tog prava. Ustavni sud utvrđuje da su redovni sudovi, polazeći od činjeničnog stanja utvrđenog u provedenom dokaznom postupku, obrazložili svoja stajališta iznesena u svojim odlukama, za koje je nedvojbeno da nisu posljedica proizvoljnog tumačenja i samovoljne primjene mjerodavnog prava.

Kronologija razvitka ustavnosudskog pristupa načelu jednakosti pred zakonom zorno prikazuje lutanje Ustavnog suda u pokušajima njegove standardizacije. Bez obzira na pokušaje kontekstualnog sagledavanja navedenog načela, kao i činjenice da su pojedini aspekti prava na pravično suđenje utkani u njegov sadržaj, ovaj ustavni standard je trpio ozbiljne nedostatke jer je većim svojim dijelom sadržavao elemente ispitivanja zakonitosti osporenog akta. Njegov sadržaj imao je za posljedicu formalni pristup Ustavnog suda u tom ispitivanju, te se u najvećem broju slučajeva svodio na općenito utvrđenje da je neki od aspekata navedenog standarda povrijeđen, bez posebnog obrazlaganja same biti povrede.

Višegodišnja koncentracija Ustavnog suda na načelo jednakosti svih pred zakonom kao središnje točke ustavnosudskog ispitivanja ustavne tužbe kočila je razvitak drugih standarda ljudskih prava. Isticanje povreda drugih prava povezivalo se s načelom jednakosti svih pred zakonom zbog čega se Ustavni sud sve više „ukopavao“ u procjenu zakonitosti, ne razvijajući metode tumačenja sadržaja tih prava. Taj i takav pristup Ustavnog suda podredno je utjecao i na pristup podnositelja ustavnih tužbi povredama ljudskih prava. Najveći broj podnesenih ustavnih tužbi isticao je povredu članka 14 stavka 2 Ustava ne baveći se drugim ustavnim pravima koja bi mogla doći u obzir za ispitivanje.

Utvrđenja ESLJP-a o povredama različitih aspekata prava na pravično suđenje, usmjerila su Ustavni sud ka napuštanju koncepta razmatranja povrede načela jednakosti svih pred zakonom. Njime Ustavni sud nije mogao odgovoriti na različite proceduralne aspekte koji se nisu mogli uklopiti u kontekst zakonitosti kao glavnog obilježja tog standarda. Stoga je Ustavni sud određeni dio sadržaja ovog standarda počeo prilagođavati i tumačiti u odnosu na povredu prava na pravično suđenje zajamčeno člankom 29 stavkom 1 Ustava.¹⁹

Standard za povredu načela prava na pravično suđenje glasi:

¹⁸ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-2/2006 od 23. 04. 2008.

¹⁹ Čl. 29 st. 1 Ustava RH: „Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.“

Sadržaj ustavnog prava na pravično suđenje ograničen je na postupovna jamstva pravičnog suđenja pa Ustavni sud, ocjenjujući navode ustavne tužbe sa stajališta tog ustavnog prava, ispituje eventualno postojanje postupovnih povreda u postupcima pred sudovima i na temelju toga ocjenjuje je li postupak bio vođen na način koji je podnositeljici osiguravao pravično suđenje.²⁰

Načelo jednakosti svih pred zakonom Ustavni sud je počeo ispitivati u odnosu na stavak 1 članka 14 Ustava²¹ kojim se zabranjuje svaki vid diskriminacije. Novija ustavnosudska praksa²² načelu jednakosti svih pred zakonom pristupa na sljedeći način:

Članak 14 stavak 2 Ustava sadrži opće jamstvo jednakosti svih pred zakonom. Ono se mora sagledavati zajedno sa stavkom 1 iste ustavne odredbe koji sadrži ustavno jamstvo nediskriminacije u ostvarivanju svih Ustavom i zakonima zajamčenih prava i sloboda. Članak 14 Ustava nije samostalna pravna osnova za ustavnu tužbu, već mora biti istaknut zajedno s nekim drugim (materijalnim) pravom za koje podnositelj smatra da mu je povrijeđeno.

Druga, najčešće istaknuta, povreda ljudskog prava u okviru hrvatskog ustavnog sudovanja je povreda jamstva vlasništva. Kao i u slučaju povrede načela jednakosti svih pred zakonom, standard o sadržaju jamstva vlasništva²³ koji je Ustavni sud ustanovio nije nalazio i svoju potvrdu u stvarnosti.

U ranijim odlukama Ustavnog suda, taj standard je glasio:

Jamstvo prava vlasništva na ustavnopravnoj razini štiti to pravo od posizanja države u vlasnička prava pojedinca. Kao takvo ono priječi upravnim vlastima posizanje u vlasništvo na način da se na štetu vlasnika nameću dužnosti činjenja, trpljenja ili propuštanja, osim ako je to posizanje na zakonu zasnovano.²⁴

Vremenom se taj okvir ustalio na način da je glasio:

Ustavni sud, na temelju članka 48 Ustava, štiti pravo vlasništva na ustavnopravnoj razini na način da priječi tijelima državne vlasti ograničavanje ili oduzimanje tog prava, osim ako je ograničavanje ili oduzimanje zasnovano na zakonu. U slučaju zadiranja u vlasništvo od strane drugih pravnih subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) radi se, u pravilu, o imovinskim sporovima privatnog prava. Ustavni sud ispituje i takvu odluku sudbene i druge vlasti kad ocijeni da je osporena odluka, prosuđujući je kroz zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda zajamčenih Ustavom, utemeljena na neprihvatljivom pravnom stajalištu.²⁵

Iz navedenog je razvidno da Ustavni sud zaštitu prava vlasništva dijeli u odnosu na zadiranje tijela državne vlasti u pravo vlasništva te u odnosu na imovinske sporove privatne naravi. U vezi

²⁰ Odluka Ustavnog suda: U-III-50/2004 od 28. 03. 2005.

²¹ Čl. 14 st. 1 Ustava RH: „Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.“

²² Odluka Ustavnog suda RH: U-III-947/2007 od 23. 12. 2010.

²³ Čl. 48 st. 1 Ustava RH: „Jamči se pravo vlasništva.“

²⁴ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-749/1998 od 22. 03. 2001, NN 32/01.

²⁵ Odluka Ustavnog suda RH: U-III-740/2007 od 02. 12. 2009, NN 153/09.

s potonjim, Ustavni sud sebi otvara prostor za zaštitu prava vlasništva i u privatnopravnim sporovima, ali daje pri tom vrlo neodređenu i široku formulaciju "neprihvatljivog pravnog stajališta". Ustavni sud najčešće nije ulazio raščlanjivanje same moguće biti povrede odnosno nije davao ustavnopravne razloge zbog kojih je smatrao da je riječ o povredi prava vlasništva. Što se smatralo neprihvatljivim pravnim stajalištem ostavljeno je ocjeni Suda od slučaja do slučaja. Da je tome tako, govori upravo obrazloženje Odluke Ustavnog suda broj: U-III-740/2007²⁶:

Na naprijed opisani način povrijeđeno je podnositelju i ustavno jamstvo vlasništva propisano odredbom članka 48 stavka 1 Ustava. Sudovi su pogrešno i arbitrarno primijenili odredbe materijalnog prava na konkretan slučaj, čime je pravo vlasništva podnositelja na spornom stanju nezakonito bilo dovedeno u pitanje.

Iz ovog obrazloženja proizlazi da se Ustavni sud više bavio aspektom zakonitosti nego samim sadržajem povrede prava vlasništva. Očito je ustavnosudskom utvrđenju o pogrešnoj i arbitrarnoj primjeni materijalnog prava prethodilo ustavnosudsko tumačenje materijalnog prava koje je dovelo do ocjene o povredi prava vlasništva zbog nezakonitosti. Također, utvrđenje o arbitarnosti primjene materijalnog prava nije obrazloženo.

Prikaz standarda za načelo jednakosti svih pred zakonom i standarda za zaštitu prava vlasništva, pokazuje da je Ustavni sud pokušao sadržajno protumačiti njihove dosege. Bitni dijelovi tih sadržaja, podsjećali su, međutim, na razloge za bitne ili relativne povrede redovnih sudskih postupaka, odgovor na koje je imalo za posljedicu standardni test zakonitosti osporenog akta kojeg je Ustavni sud provodio u ustavnosudskom postupku povodom ustavnih tužbi.

Za razliku od ovih standarda, jurisprudencija ESLJP-a u odnosu na povredu prava na pravično suđenje kao i u pogledu zaštite prava vlasništva je jasna. Dovoljno je na ovom mjestu reći da su slojevitost i jednog i drugog standarda, te konzistentnost i smislenost pravnog razlaganja pri utvrđenju njihovih povreda konkurirali ustavnosudskim standardima potiskujući ih u drugi plan. Novija ustavnosudska praksa se postupno odmiče od pozitivističkog pristupa i gramatičkog tumačenja istaknutih povreda, a sve više ih ispituje u odnosu na pravila odnosno testove koje je razvila jurisprudencija ESLJP-a.

Takav pristup Ustavnog suda dao je samom ustavnom sudovanju novu kvalitetu koja se najbolje očitava u stajalištu Matulovića koji smatra da „ustavnosudsko korištenje doktrinom o ljudskim pravima Europskog suda pridonosi boljoj zaštiti prava pojedinaca u Hrvatskoj u odnosu na ranije stanje, očuvanju njenog ugleda u međunarodnoj zajednici i izbjegavanju novčanih sankcija.“²⁷

4. Odnos između Ustavnog suda i ESLJP-a

Ratifikacija Konvencije i s tim u vezi prihvaćanje jurisdikcije ESLJP-a neminovno je, međutim, otvorila pitanje odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a. Već pri spominjanju prvih utvrđenja povreda prava na suđenje u razumnom roku može se vidjeti da je prigodom ispitivanja povrede

²⁶ Odluka Ustavnog suda RH (bilj. 24).

²⁷ M. Matulović, *Europa, hrvatski Ustav i teorija ljudskih prava: (Silna) promjena hrvatskog Ustava kao rezultat utjecaja prakse Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu na praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske u zaštiti ljudskih prava*, teze za uvodno izlaganje na okruglom stolu "Ustav – promjena silom prilika ili prilika za promjenu?", Zagreb 2010, dostupno na: http://www.hr.boell.org/downloads/matulovic_-_ustav.pdf.

obuhvaćeno i postupanje Ustavnog suda. Štoviše, utvrđeno je da pravno sredstvo tj. ustavna tužba koja je tada po ovom pitanju pod određenim uvjetima bila dopuštena, nije bila djelotvorno pravno sredstvo. Daljnji slučajevi protiv Republike Hrvatske među kojima je predmetom ispitivanja bio i značajan broj samo postupaka pred Ustavnim sudom povremeno ukazuju na hijerarhijsko pozicioniranje ESLJP-a u odnosu na Ustavni sud. Tu se pozicija Ustavnog suda ni u čemu bitno ne razlikuje u odnosu na preostale ustavne sudove zemalja članica Vijeća Europe koje su se obvezale na primjenu Konvencije.

U pogledu odnosa Ustavnog suda prema ESLJP-u, razvidno je da je upravo Ustavni sud svojom praksom priznao Konvenciji kvazi-ustavni položaj i u postupcima pokrenutim na temelju ustavnih tužbi izjednačio je primjenu konvencijskih prava s ustavnim pravima. Dodatno, prihvaćanje konvencijskih standarda razvijenih u okviru ESLJP-ove jurisprudencije ukazuje na opredijeljenost Ustavnog suda da pridonese ostvarivanju zadovoljavajućeg standarda ljudskih prava u RH.

Prethodni prikaz stanja domaćih standarda nedvojbeno je ukazao na nedostatak zadovoljavajućeg stupnja zaštitnih mehanizama u njihovim okvirima koji su mogli „konkurirati“ standardima ESLJP-a. Stoga se prihvaćanje ESLJP-ovog pristupa zaštiti ljudskih prava od strane Ustavnog suda činio kao spasonosni put ka razvitku domaćih standarda. Rezultat tog prihvaćanja odrazio se na razini kvalitete, ali i kvantitete zaštite ljudskih prava u RH.

Zaokret koji je Ustavni sud učinio u svom sudovanju prihvaćanjem i izgradnjom europskih ustavnih standarda pridonio je stvaranju ustavnosudske prakse za koju se s pravom danas može reći da čini izvor prava. Time se otvorio proces konstitucionalizacije ljudskih prava i temeljnih sloboda koji RH smješta u krug demokratskih zemalja.

Proces razvitka europskih ustavnih standarda, ipak, ima svoje proturječnosti koje traže rješenje. Najprije, u cilju izgradnje domaćih standarda prihvaćanjem europskih standarda Ustavni sud mora voditi računa o onim društvenim okolnostima i čimbenicima karakterističnim za hrvatsko društvo i njegovo pravno okruženje. Te okolnosti i čimbenici su podloga za razvitak vlastitog pristupa koji će dovesti do europeizacije zaštite ljudskih prava u RH. Recentna praksa Ustavnog suda, međutim, ukazuje da Ustavni sud ponekad radije pribjegava primjeni već izgrađenih konvencijskih standarda nego što je spreman krenuti vlastitim putem.

Iako dosadašnji slučajevi protiv RH, koji su prošli i ustavnosudski „filter“ prije utvrđenja povreda od strane ESLJP-a, u kontekstu konvencijskih standarda imaju svoje razumno i objektivno opravdanje u odnosu na hrvatske društvene okolnosti i iako im se na razložnosti obrazloženja ne može prigovoriti, postoji bojazan je da bi dosljedna primjena konvencijskih standarda u praksi Ustavnog suda bez ugrađivanja elemenata hrvatskog društvenog i pravnog konteksta, štoviše, bez razvitka vlastitog pristupa, mogla u skorij budućnosti polučiti neželjene učinke.

Drugi aspekt proturječnosti tiče se, u uvodu spomenutih, prepreka pri prihvaćanju europskih standarda. One otvaraju pitanje odnosa između Ustavnog suda i Europskog suda na dvojak način. Tako u slučajevima kada Ustavni sud u potpunosti prihvaća i primijeni konvencijske standarde u postupku pokrenutom na temelju ustavne tužbe, a ESLJP utvrdi suprotno, postavlja se pitanje razine stupnja uvažavanja stajališta Ustavnog suda u tumačenju Konvencije, dok se u slučajevima proceduralnih ograničenja iz Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH koja priječe Ustavni sud u eventualnom postupanju, za razliku od ESLJP-a koji takvih ograničenja nema,

postavlja pitanje supremacije Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH (UZUS) u odnosu na Konvenciju.

Iako ESLJP opetovano ističe supsidijarnost sustava zaštite ljudskih prava ustanovljenog Konvencijom, koja znači da Konvencija prepušta državama članicama izbor najprikladnijeg sredstva kojim će se postići djelotvorna provedba Konvencije, koliko i kako se ESLJP svojom praksom pridržava tog načela pokazuje slučaj *Oršuš protiv Hrvatske*²⁸ u kojem je Ustavni sud slijedio konvencijske standarde i primijenio ih na konkretan slučaj utvrdivši da nema povrede ustavnih i konvencijskih prava, dok je ESLJP tijesnom većinom, tri godine nakon donošenja odluke Ustavnog suda, utvrdio povredu članka 14 Konvencije u vezi s člankom 2 Protokola broj 1. Riječ je bila o slučaju raspoređivanja djece romske nacionalnosti u posebne osnovnoškolske razrede zbog nedovoljnog poznavanja hrvatskog jezika koji je istaknuo pitanje neizravne diskriminacije u vezi s pravom na obrazovanje.

Izdvojeno mišljenje čak osam sudaca tog suda u ovom slučaju jasno je ukazao na nedosljednost postupanja ESLJP-a. U njihovom mišljenju navedeno je da je odluka Ustavnog suda bila dobro obrazložena, da se temeljila na načelima Konvencije i da su napomene Ustavnog suda državnim vlastima u odluci bile jasne. Iskazali su bojazan da bi bez naznake o smjernicama razvitka i primjene pojma neizravne diskriminacije moglo izgledati da je ESLJP jednostavno upotrijebio svoje diskrecijske ovlasti kako bi odluku najvišeg domaćeg suda (Ustavnog suda, op. a) zamijenio vlastitom. Time se, po mišljenju tih sudaca, ESLJP izložio riziku da mu se prigovori da je na sebe preuzeo posao domaćih sudova. Smatrali su da u slučajevima u kojima se državama treba ostaviti određena sloboda procjene, ESLJP treba biti posebno oprezan da ne prijeđe granice svoje nadležnosti, posebno ako je veliki broj sudaca u ESLJP-u izrazio potporu pristupu Ustavnoga suda. Štoviše, suci su u izdvojenom mišljenju smatrali da je većina sudaca (onih koji su bili za utvrđenje povrede) promatrala taj slučaj kao sredstvo daljnjeg razvijanja pojma neizravne diskriminacije u sudskoj praksi ESLJP-a, jer su fokus i opseg predmeta izmijenjeni i protumačeni izvan okvira zahtjeva kojeg su sami podnositelji zahtjeva postavili pred ESLJP-om.²⁹

Iz navedenog je razvidno da i dosljedno prihvaćanje konvencijskih standarda od strane Ustavnog suda nije "jamstvo uspjeha" pred ESLJP-om. To u punom smislu riječi otvara pitanje odnosa između ESLJP-a i Ustavnog suda. Naime, ono na što se u vezi s ovim slučajem želi ukazati, je istaknuta bojazan sudaca iz izdvojenog mišljenja o promatranju konkretnog slučaja kao sredstva daljnjeg razvijanja pojma neizravne diskriminacije u sudskoj praksi ESLJP-a. ESLJP se, po njihovom mišljenju, udaljio od konkretnog slučaja i u cilju razvijanja pojma neizravne diskriminacije posegnuo je za argumentima koji nisu bili u neposrednoj vezi sa slučajem.

Ustavni sud je zasigurno u ovom slučaju bio domaće tijelo koje je bilo u boljem položaju da ocijeni mogućnosti i resurse koji postoje u domaćem pravnom sustavu. Također, Ustavni sud je i bolje upoznat s društvenim okolnostima u kojem se pojavio konkretan slučaj. Naposljetku, i obrazloženje same odluke Ustavnog suda imalo je razumno i objektivno opravdanje. U skladu s navedenim, a primjenom konvencijskih standarda, je li bilo previše za očekivati od ESLJP-a da Ustavnom sudu pridrži pravo domaćeg tijela koje je sveobuhvatno i dosljedno zaštitilo minimum standarda ljudskih prava u konkretnom slučaju? S druge strane, s obzirom da je riječ o području

²⁸ *Oršuš protiv Republike Hrvatske*, zahtjev br. 15766/03, presuda ESLJP-a, Veliko vijeće od 16. 03. 2010.

²⁹ T. 19 Izdvojenog mišljenja – *Oršuš protiv Republike Hrvatske* (bilj. 28).

socijalne politike koje državama članicama dopušta šire područje slobode procjene, bi li se moglo postaviti pitanje vjerodostojnosti postupanja ESLJP-a u konkretnom slučaju? U konačnici, za daljnje postupanje Ustavnog suda postavlja se pitanje stupnja uvažavanja njegovih stajališta od strane ESLJP-a pri tumačenju Konvencije.

Nadalje, određeni postupovni aspekti ustavnog sudovanja dovode Ustavni sud u nezavidan položaj u odnosu na ESLJP-ovu jurisprudenciju. Poštivanje svojih proceduralnih ograničenja s jedne strane izlaže Ustavni sud utvrđenju mogućih povreda ESLJP-a, dok eventualno priklanjanje pristupu ESLJP-a koji bitno odstupa od tih ograničenja dovodi u pitanje supremaciju UZUS-a u odnosu na Konvenciju.

Za pobliže razjašnjenje navedenog, navodi se slučaj *Orlić protiv Hrvatske*³⁰ u kojem je ESLJP utvrdio povredu konvencijskog prava na poštivanje doma. Riječ je bila o predmetu u kojem je podnositelj zahtjeva izgubio građanskopravni spor za iseljenje iz stana zbog nepostojanja pravne osnove za njegovo korištenje. U postupku pred Ustavnim sudom podnositelj je smatrao da mu je povrijeđeno pravo na jednakost svih pred zakonom, kao i pravo vlasništva. Ni jednom riječju u ustavnoj tužbi nije bilo govora o poštivanju prava na dom. Međutim, u postupku pred ESLJP-om isticao je da mu je povrijeđeno pravo na poštivanje doma.

Članak 71 UZUS-a propisuje da će Sud ispitivati samo one povrede koje su navedene u ustavnoj tužbi, kao i da se ustavna tužba neće razmatrati u slučajevima kada se ne radi o povredi ustavnog prava. S tim u vezi, članak 75 UZUS-a nalaže donošenje odluke o odbijanju ustavne tužbe kao neosnovane ako se utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih se akt osporava.

U postupku ispitivanja dopuštenosti podnositeljevog zahtjeva, ESLJP je primijeto da izričaj članka 34 Ustava³¹ ne jamči izričito pravo na poštivanje nečijeg doma u smislu članka 8 Konvencije³², nego mu je cilj osiguranje zaštite samo od neovlaštenih pretraga. Međutim, ostavljajući to pitanje po strani, Sud je primijetio da je podnositelj zahtjeva podnio ustavnu tužbu u kojoj je, barem u biti, prigovorio da je uslijed odluke nižih sudova kojom je naloženo njegovo iseljenje, on izgubio svoj dom. U takvim se okolnostima Sud uvjerio da je podnositelj zahtjeva iscrpio domaća pravna sredstva u odnosu na svoj prigovor na temelju članka 8 Konvencije, pa je zahtjev proglasio dopuštenim i potom, nakon provedenog postupka, donio presudu o povredi prava na poštivanje doma³³.

U vezi s navedenim, pozornost se skreće na dio obrazloženja u kojem je ESLJP na temelju svoje analize ustavne tužbe utvrdio da je podnositelj „barem u biti“ prigovorio da je izgubio svoj dom. Može se reći da se u konkretnom slučaju ESLJP doslovce uhvatio za slamku kako bi opravdao dopuštenost koja je potom cijeli postupak odvela u sasvim drugom smjeru od onog kako je tekao pred Ustavnim sudom. Ni u jednom trenutku ESLJP se nije osvrnuo na postupovna pravila koja vezuju Ustavni sud. Štoviše, samostalno je proveo analizu ustavne tužbe i iz sadržaja zaključio da je podnositelj „barem u biti“ ukazao na gubitak doma.

³⁰ *Orlić protiv Republike Hrvatske*, zahtjev br. 48833/07, presuda ESLJP-a od 21. 06. 2011.

³¹ Čl. 34 st. 1 i 2 Ustava RH: „*Dom je nepovrediv. Samo sud može obrazloženim pisanim nalogom utemeljenim na zakonu odrediti da se dom ili drugi prostor pretraži. Pravo je stanara da on ili njegov zastupnik i obvezatno dva svjedoka budu nazočni pri pretrazi doma ili drugoga prostora*“.

³² Čl. 8 st. 1 Konvencije: „*Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja*“.

³³ *Orlić protiv Republike Hrvatske* (bilj. 30).

Nastavno na prethodno postupanje ESLJP-a u slučaju kada Ustavni sud slijedi njegovu praksu, koju on potom, svejedno preocjenjuje, ovakvo postupanje ESLJP-a nanovo ističe pitanje njegova odnosa prema Ustavnom sudu i u ovom slučaju prema njegovim postupovnim pravilima.

5. Smjer razvitka odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a

Nesporno je da se Ustavni sud u drugom razdoblju svog ustavnog sudovanja, a u cilju podizanja kvalitete zaštite ljudskih prava u RH, okrenuo prihvaćanju konvencijskih standarda kao temelja za razvitak europskih ustavnih standarda koji će dovesti do europeizacije zaštite ljudskih prava u RH. S tim u vezi, opredijeljenost Ustavnog suda da slijedi konvencijske standarde i uvažava metode tumačenja razvijene u okviru jurisprudencije ESLJP-a, dovoljno govore o njegovoj otvorenosti i spremnosti za suradnju. S druge strane, nesporno je da se Ustavni sud dugo vremena nije uspijevaio izvući iz okova pozitivističkog pristupa povredama ljudskih prava i kontrole zakonitosti koja se odrazila i u oblikovanju njegovih ustavnih standarda. Uzroke takvog postupanja treba tražiti u mladosti suda, okolnostima u kojima se RH našla nakon stjecanja nezavisnosti, kao i socijalističkog nasljeđa koje je determiniralo pozitivistički pristup.

Sve su to okolnosti koje ESLJP treba imati na umu pri razvijanju odnosa s Ustavnim sudom. Taj razvitak odnosa predmnijeva prepoznavanje Ustavnog suda kao timske igrače koji pridonosi krajnjem, u konačnici zajedničkom cilju – boljoj zaštiti ljudskih prava. Želi se reći kako ESLJP treba imati na umu da je riječ o sudu koji paralelno s procesom razvijanja standarda razvija i svoj legitimitet tijela koje štiti ljudska prava. Pitanja poput načina uvažavanja stajališta Ustavnog suda pri dosljednoj primjeni konvencijskih standarda, kao i poštivanja njegovih postupovnih ograničenja koja jačaju njegov autoritet kada ih dosljedno primjenjuje, trebaju voditi ova dva Suda ka međusobnom dijalogu. Dijalog u tijeku postupka pred ESLJP-om, kao i dijalog prije postupka, preduvjet su normalnog funkcioniranja oba suda u okviru svojih jurisdikcija.

6. Zaključak

Razvitak standarda zaštite ljudskih prava pred Ustavnim sudom usko je vezan za razvitak samog ustavnog sudovanja u RH. S tim u vezi, dva su razdoblja razvitka ustavnog sudovanja koja istovremeno odražavaju i odnos Ustavnog suda prema razvijanju ustavnosudskih standarda kao polazišta za ispitivanje povreda ljudskih prava. Tako, u prvom razdoblju ustavnog sudovanja koje je trajalo od 1991. do 2000, doktrina o ljudskim pravima nije postojala. Ustavne tužbe su ispitivane u odnosu na povredu načela jednakosti svih pred zakonom te nisu sadržavale ustavnopravno relevantne razloge prilikom utvrđenja povreda. Drugo razdoblje odlikuje razvitak i prihvaćanje europskih ustavnih standarda koje donosi zaokret u pristupu Ustavnog suda sadržaju ljudskih prava i metodama za njihovo tumačenje. Ipak, ustavnosudski standardi koje je postavio u svojoj praksi nisu mogli odgovarajuće riješiti slojevitija pitanja koja su se nametala u ispitivanju povreda ljudskih prava.

Prikazani standardi za načelo jednakosti svih pred zakonom kao i za zaštitu prava vlasništva u biti su sadržavali elemente provjere zakonitosti koji su lišavali Ustavni sud mogućnosti teleološkog tumačenja zaštićenog dobra. Prihvaćanje konvencijskih standarda je, stoga, bilo nužno za konstitucionalizaciju ljudskih prava i temeljnih sloboda u RH. Ipak, prihvaćanje standarda ne teče bez teškoća. Njihovo preuzimanje u hrvatski pravni poredak moguće je uz

uvažavanje i prilagođavanje hrvatskim društvenim okolnostima i njenom pravnom okruženju. S druge strane, dosljedna primjena konvencijskih standarda u praksi Ustavnog suda nije jamstvo završetka postupka u nacionalnim okvirima. ESLJP i dalje zadržava pravo provjere i ispitivanja mogućih povreda. K tome, proceduralna ograničenja kojima je podvrgnut Ustavni sud u svom postupanju mogu biti jedan od elemenata kolizije odnosa između Ustavnog suda i ESLJP-a.

U tom smislu, nužnom se nameće potreba otvaranja dijaloga između ova dva suda kako u cilju bolje zaštite ljudskih prava tako i u cilju razvitka ustavnog sudovanja koji će hrvatsko ustavno sudovanje smjestiti u krug zemalja s visokom razinom zaštite ljudskih prava.

Summary

The article gives an overview of the approach of the Constitutional Court of the Republic of Croatia (CCRC) to the development of the constitutional human rights standards. The overview shows how the Court has been for years „chained“ by the principle of legality which was reflected in both constitutional standards given for the principle of equality before the law and the right to property. The reasoning of the standards' violations lacked sufficient justification from constitutional perspective. In that regard, the acceptance of the European, i.e. Convention standards developed by the European Court of Human Rights (ECHR) were welcome and necessary. They encouraged the change of the Constitutional Court's approach to human rights protection and contributed to the development of their standards. However, this following up implies the issue of the relationship between CCRC and ECHR with regard to the positioning of the ECHR like a hierarchical body in the reviewing process as well as to the question of the procedural limits which govern CCRC in the course of the constitutional complaint's review. Both of these aspects need to be discussed between two courts for the benefit of both of them. Dialogue before and during the ECHR procedure might be a proper way for the future cooperation that might reduce the possible collisions.